

steld worden, en wie de ledenlijsten van de genoemde instituten of verenigingen nagaat, zal daaronder tal van namen van besliste Christenen vinden. Er is nu eenmaal een neutraal terrein, waarop samenwerking tussen Christenen en niet-Christenen mogelijk is. Alleen wanneer het doel van zulk een vereniging, of de arbeid door haar verricht, beslist in strijd zou komen met den eisch, dien het Christelijke beginsel ons stelt, zou het een Christen niet geoorloofd wezen, daarvan lid te wezen.

Op zich zelf is daarom het lidmaatschap van een niet-Christelijke zang- of muziekvereniging niet ongeoorloofd te achten. Maar wel schuilt er in dit lidmaatschap een gevaar. Vooreerst, dat vooral onze jonge mannen en meisjes daardoor in aanraking komen met een geheel anderen kring en levensopvatting, die allicht schadelijk kan werken. Ook bij onze sportverenigingen merkt dit men maar al te droef. En ten tweede worden door zulk een niet-Christelijke zang- of muziekvereniging allicht liederen gezongen of muziekstukken uitgevoerd, die een bepaald wereldsch karakter dragen en waaraan een Christen zijne medewerking niet mag verleenen. In het algemeen is het daarom veel beter, dat onze Christen jonge mannen en meisjes zich aansluiten bij een Christelijke vereniging, waar het intieme verkeer, waartoe zulk een vereniging leidt, geen gevaar oplevert, en waar men ook zeker kan zijn, dat geen liederen worden gezongen of muziekstukken, uitgevoerd, die een onchristelijk stempel dragen.

Bestaat zulk een Christelijke vereniging op de plaats waar men woont, echter niet, en is er ook geen mogelijkheid zulk een op te richten, dan staat de zaak wel eenigszins anders. Alles hangt er dan van af, welke liederen in zulk een niet-Christelijke zangvereniging of welke muziekstukken in zulk een niet-Christelijke muziekvereniging worden uitgevoerd of gezongen. Kan men niet zeggen, dat de liederen of muziekstukken bepaald een onchristelijk karakter dragen, dan kan de medewerking daaraan voor een Christen ook geen zonde worden geacht. Al zouden we met het oog op de gevaren, waarop we boven zeiken, niet gaarne iemand aanraden lid van zulk een niet-Christelijke of liever gezegd neutrale vereniging te worden, toch kan niet gezegd, dat wie zulks doet een ongeoorloofde daad begaat, of zondigt. Zonde is toch altoos een ingaan tegen een gebod Gods, en een gebod Gods dat dit verbiedt, hebben we niet.

Dr. H. H. K.

Kootwijken Scholen

In hartelijke dank ontvingen onderlett. G. M. B. te 's Hage 7 3; van de familie S. H. te H. 1250; van mevr. de wed. H. U. D. te Z. 7 10; van T. K. te Broek op Langendijk 7 250. Dringend verzoeken wij onze scholen te willen steunen.

Leestafel.

1. D. WOUTERS, NEERLANDIA. LETTERKUNDIG LEERBOEK VOOR GYMNASIA, H. B. S., KWEK-EREN NORMAALSCHOLEN. Uitgegeven door de N. V. Erven P. Noordhoff's Boekhandel en Uitgeverij-zaak. Oude Boteringstraat 12, Groningen.

Uit dit werk NEERLANDIA ontvingen wij twee keurig gebonden delen van de HISTORISCHE LECTUUR en als, Slotbundel, een niet minder keurig gebonden deel: LITTERATUURVERZICHT, WOORDKUNST EN POETICA MET BLOEMLEZING.

Eerst over de twee deelen: HISTORISCHE LECTUUR uit NEERLANDIA, wier ondertitel is: HISTORIE ONZER LANDEN bij de zee en waarbij ISINGH, tusschen den tekst, een aantal fraaie teekeningen gaf.

In zijn ISINGH schrijft de heer WOUTERS, dat zijn doel met dit werk is nationaliteitsbesef en vaderlandsliefde bij de lezers te vorderen, door liefde bij hen te wekken voor onze volkshistorie. »Data, zoo zegt hij, »de groote massa van ons volk — ook het meer ontwikkelde deel — zijn historie niet lief heeft, ligt voor een groot deel aan de verkeerde methodes en de examens.»

In die methodes waardoor in beknopte vorm en dotren stijl, een overvloed van feiten, namen data en beschouwingen worden bijgebracht, doch waarbij dan »het hoofd tamelijk vol, het hart ledig blijft, wil hij alvast probeeren met zijn boek wat verandering te brengen. En dat niet zoonder om de, bij die methoden gebruikte, leerboeken te verdrijven, dan wel om waar deze leerboeken missen de kleur van het dramatische gebeuren, of den lach van het comisch bedrijf, dat in grotere werken en aparte studies gestalte geeft aan al dat schimmig gedoe met het »verre verleden, de lezende dezer leerboeken aan te vallen.

Daartoe geeft WOUTERS dan in dit zijn boek: HISTORIE ONZER LAAG LANDEN bij de zee een BLOEMLEZING uit de »grootere werken en aparte studies». Uit grotere werken en aparte studies van auteurs, wier namen ik hier niet alle kan noemen, maar ik toch niet overveel wil laten de namen van CATS, BILDERDIJK, GROEN VAN PRINSTERER, DA COSTA, DE A. KUYPER, DR. L. H. WAGENAAR, DR. J. V. D. VALK, JOHANNABRIEVOORT, MR. A. VERKOUTEREN, H. H. BARBER.

Tot mijn verwondering zie ik daaronder echter den naam van onzen Dr. JON. C. BREEN, uit wiens grotere en kleinere monographien voor deze BLOEMLEZING zeker ook wel iets te garen ware geweest.

Van de twee deelen, die een doorlopend geheel vormen, begint het EERSTE met een stuk uit Dr. J. J. DIERCKHOF's vertaling van de BELIA GALICO, onder den titel CAESAR OVER DE GRIMMAREN en eindigt met een stuk uit Prof. DR. G. KALFF's VAN ZEEVARENDE LUYDEN EN ZEE-POETEN, onder den titel: OP DEN ZEEBOVER KLAAS COMPAN 1587. NA 1655. Het tweede deel oepert met DE STATEN-BOEK uit H. H. BARBER's ONZE KERKBOEK en sluit met Da Costa's: »Zij zullen het niet hebben».

De teekeningen van ISINGH zijn, blijkens de AANTEKENINGEN bij DE PLATEN, die hij zelf aan het einde van ieder deel geeft, na een gezette voorstudie van historische gegevens bedacht en, zoals wij dat van hem gewoon zijn, artistiek uitgevoerd.

De heer WOUTERS wil met dit zijn boek, met deze BLOEMLEZING, tegemoet komen aan den wensch van velen: iets te hebben, dat de

jongelui in zijn geheel kunnen lezen, dat naast de »rijgheden» van oorzaak en gevolg uit de leerboeken, ook geeft het ernstige, het leuke het typisch gedocumenteerde.

Mij dankt, dat in de HISTORIE ONZER LAAG LANDEN bij de zee, dat zijn willen ook tot uitvoering is gekomen.

En nu nog, wat ik met niet minder sympathie voor WOUTERS publicatie doe, over NEERLANDIA's slotbundel.

Met dit boek van niet minder dan 764 bladzijden zijn wij op het gebied der belletristiek. Het opent met een 8 pagina's Vooraf van WOUTERS.

Ook hier neemt hij tegenover het, met het oog op de examens gegeven onderwijs in onze literatuur, geen blad voor zijn mond.

»Er wordt,» zoo schrijft hij, »bij zulk onderwijs veel wetenswaardig te voorschijn gebracht, maar het is los van de schoonheid, die in de literatuur toch hoofdzak moet zijn.»

En met allen eerbied voor het parafrazeeren, ontleden, synoniem-uitleggen, spreekwoorden-verklaren en de burgerlijke stand-wetenschap op het stuk onzer dichters, acht hij het maar voren brengen van het esthetische bij de literatuurstudie toch eerste eisch.

Daarom dit boek. Dit boek, hetwelk in het Vooraf ook een breede lijst van werken geeft, die bij de studie onzer taal en letteren zijn te raadplegen en zooals de hierboven afgeschreven titel aanwijst, drieledig is.

Eerst vindt men er een en ander over Litteratuur in het algemeen en een OVERZICHT VAN ONZE LITTERATUUR-ONDERDEELINGEN.

Wat het eerste betreft, herinnert hier WOUTERS aan het woord van Prof. Dr. JAN-TE WINKEL, dat voor den beoefenaar der literatuur, Geschiedenis, dat bij uitstek historisch vak, de wettende esthetische toestanden en de daarvan getuigende kunstwerken in hun wording en te voorafschijn treding de hoofdzak zijn,» en hij schrijft dan een hartig woord over een dit esthetisch-element-missend-onderwijs.

Volgt, onder een elftal opschriften, een simmelijk, maar duidelijk overzicht van onze literatuur en wel van: Oud-nederlandsche en Middelnederlandsche Letteren, van Renaissance en Hervorming; »De Gouden Eeuw» van Achteruitgang en Verfransching; van Revolutie en Vernieuwing, van den Gids-ijnd en de Jongste Letteren tot heden, terwijl onder de drie laatste opschriften achtereenvolgens aan: Vlaanderen, Zuid-Afrika en Heden en Toekomst wordt gehandeld.

Een tweede rubriek p. 95—149 bevat, onder het opschrift WOORDKUNST, een drielid lees-waardige opstellen over: INZICHT, PLASTIEK en TECHNIEK.

Eindelijk, al hoofdstuk, op p. 149—156, de BLOEMLEZING, waarin de heer WOUTERS uit ieder der zoo straks genoemde 3 perioden onzer letterkunde en ook uit die van Vlaanderen en Zuid-Afrika, met gelukkigen greep zoo praat- als poeziestukken gaarde.

Het boek is door ISINGH verlicht met tal van Facsimiles in kleur en met Reproducties van tekeningen en portretten.

Deze Slotbundel der Serie NEERLANDIA-boeken van WOUTERS wil mij voorkomen bewondering en liefde te kunnen verwekken van onzen taal- en letterschat en daardoor ook ons nationaliteits-gevoel en vaderlandsliefde te kunnen sterken. Met den wensch van den heer WOUTERS, dat dit werk in de hoogste klassen van Kweek- en Normaalscholen, en op Christelijke Gymnasia en H. B. S. den leerlingen in handen zal worden gegeven, kan ik mij dan ook ten volle verheugen. Dan, ik kan mij ook nog anders onder ons christelijke publiek denken, voor wie de lering van dit werkje mij lang niet ongewenscht toelicht.

2. TEK HERDENKEN DER HERVORMING 1517—1917. J. H. Kok, 1917. Kampen. Onder dezen hoofdtitel zijn thans de twee academische redevoeringen in druk verschenen, welke, door de professoren H. BAYNICK en H. H. KUYPER, op den Hervormingsdag, in de publieke zitting van den Senaat der VRIJE UNIVERSITEIT zijn uitgesproken. Niet weinigen onder het talrijk gehoor, dat toen onder de machtige bekoring van dat gesproken woord was zult, nu het in druk is vangelegd, het nog eens willen lezen en overdenken. Maar ook wie het voorrecht niet hebben gehad op 31 October j.l. in het »Gebouw van den Werken den Stand» tegenwoordig te zijn, kunnen nu van Dr. BAYNICK's De HERVORMING EN ONZE NATIONALE LEVEN en van Dr. H. H. KUYPER's De BETREKINGEN DER REFORMATIE VOOR DE KERK, nog genieten.

Deze twee magistrale stukken, zoo dat van den Dogmaticus als dat van den Kerkhistoricus onzer Hoogeschool, hebben een blijvende waarde. 3. STROMEN DES TIJDS. Uitgegeven door G. J. A. Ruys te Utrecht. Met het November Nr. opende dit Maandchrift voor CHRISTENDOM EN CULTUUR op waardige wijze zijn zeventien jaargang. Het Nr. begint met een artikel over den wereldkrijg, onder het opschrift: SLUIT DE ONDERDELEN van niemand minder dan den oud-Minister COLIJN. Meij. L. E. geeft er een novelle. Dr. BAYNICK, die zich door zijn jongste publicaties ook specialist op het gebied der jaeragogeniek toont, schrijft er over KLASSEER OPLEIDING. Dr. DE MOOR over SIGFRID KARY-ELERT, een composist van orgelmusiek, en een andere predikant literatuur, J. JAC. TIMONEN levert een studie over den franschen auteur JEAN CHRISTOPHE. Aan het slot de Leestafel.

4. VAN SCHEURKALENDERS VOOR 1918. De Firma F. P. D. HUY te Middelburg zond den Kalender met Premieboek van het GERER. TRACTAATUURBOEKHUIS »FILIPPUS». En Kalender en Premieboek staan in het teken van de groote Nationale Synode van Dordrecht, van 13 November 1618 tot 29 Mei 1619 gehouden.

Bij den kalender komt dit al terontond met het van tekening en kleur bijzonder gelukkig schild. Bovendien een fraaie beelding van de gedachte, die in het Schriftwoord: Ps. 119: 105 ligt, en als antithese met de ARMINIAR aan weerskanten van de beelding: Efeze 2: 8 en 9: »Sola Gratia» en »et gelooft een GAVE.»

Aan weerskanten van het Blok, wederom de Antithese: »Calvinisme en Remonstrantisme» in de beelding van de Schriftgedachte Luc. 8: 11 eenzijdig en anderzijds Matth. 13: 23b: »het onkruid zaaien onder de tarwe.»

Het Binnenwerk: goed gekozen teksten met duidelijke en opbouwende toelichting. Dan, ook bij het Premieboek komt dat in het teken van Dordrecht. De titel is: De DORTSCHE SYNODE VAN 1618—1619 en het bevat Bijdragen over dit onderwerp van Prof. BROUWMAN, Dr. LANDWEER, Dr. KAAJAN en Dr. RULMAN. Een veelal specialisten op het gebied der Kerkgeschiedenis met den Kerkhistoricus onzer Theologische School voorop.

Het Binnenwerk: goed gekozen teksten met duidelijke en opbouwende toelichting. Dan, ook bij het Premieboek komt dat in het teken van Dordrecht. De titel is: De DORTSCHE SYNODE VAN 1618—1619 en het bevat Bijdragen over dit onderwerp van Prof. BROUWMAN, Dr. LANDWEER, Dr. KAAJAN en Dr. RULMAN. Een veelal specialisten op het gebied der Kerkgeschiedenis met den Kerkhistoricus onzer Theologische School voorop.

Het Binnenwerk: goed gekozen teksten met duidelijke en opbouwende toelichting. Dan, ook bij het Premieboek komt dat in het teken van Dordrecht. De titel is: De DORTSCHE SYNODE VAN 1618—1619 en het bevat Bijdragen over dit onderwerp van Prof. BROUWMAN, Dr. LANDWEER, Dr. KAAJAN en Dr. RULMAN. Een veelal specialisten op het gebied der Kerkgeschiedenis met den Kerkhistoricus onzer Theologische School voorop.

Het Binnenwerk: goed gekozen teksten met duidelijke en opbouwende toelichting. Dan, ook bij het Premieboek komt dat in het teken van Dordrecht. De titel is: De DORTSCHE SYNODE VAN 1618—1619 en het bevat Bijdragen over dit onderwerp van Prof. BROUWMAN, Dr. LANDWEER, Dr. KAAJAN en Dr. RULMAN. Een veelal specialisten op het gebied der Kerkgeschiedenis met den Kerkhistoricus onzer Theologische School voorop.

Het Binnenwerk: goed gekozen teksten met duidelijke en opbouwende toelichting. Dan, ook bij het Premieboek komt dat in het teken van Dordrecht. De titel is: De DORTSCHE SYNODE VAN 1618—1619 en het bevat Bijdragen over dit onderwerp van Prof. BROUWMAN, Dr. LANDWEER, Dr. KAAJAN en Dr. RULMAN. Een veelal specialisten op het gebied der Kerkgeschiedenis met den Kerkhistoricus onzer Theologische School voorop.

Het Binnenwerk: goed gekozen teksten met duidelijke en opbouwende toelichting. Dan, ook bij het Premieboek komt dat in het teken van Dordrecht. De titel is: De DORTSCHE SYNODE VAN 1618—1619 en het bevat Bijdragen over dit onderwerp van Prof. BROUWMAN, Dr. LANDWEER, Dr. KAAJAN en Dr. RULMAN. Een veelal specialisten op het gebied der Kerkgeschiedenis met den Kerkhistoricus onzer Theologische School voorop.

Het Binnenwerk: goed gekozen teksten met duidelijke en opbouwende toelichting. Dan, ook bij het Premieboek komt dat in het teken van Dordrecht. De titel is: De DORTSCHE SYNODE VAN 1618—1619 en het bevat Bijdragen over dit onderwerp van Prof. BROUWMAN, Dr. LANDWEER, Dr. KAAJAN en Dr. RULMAN. Een veelal specialisten op het gebied der Kerkgeschiedenis met den Kerkhistoricus onzer Theologische School voorop.

Het Binnenwerk: goed gekozen teksten met duidelijke en opbouwende toelichting. Dan, ook bij het Premieboek komt dat in het teken van Dordrecht. De titel is: De DORTSCHE SYNODE VAN 1618—1619 en het bevat Bijdragen over dit onderwerp van Prof. BROUWMAN, Dr. LANDWEER, Dr. KAAJAN en Dr. RULMAN. Een veelal specialisten op het gebied der Kerkgeschiedenis met den Kerkhistoricus onzer Theologische School voorop.

Het Binnenwerk: goed gekozen teksten met duidelijke en opbouwende toelichting. Dan, ook bij het Premieboek komt dat in het teken van Dordrecht. De titel is: De DORTSCHE SYNODE VAN 1618—1619 en het bevat Bijdragen over dit onderwerp van Prof. BROUWMAN, Dr. LANDWEER, Dr. KAAJAN en Dr. RULMAN. Een veelal specialisten op het gebied der Kerkgeschiedenis met den Kerkhistoricus onzer Theologische School voorop.

Het Binnenwerk: goed gekozen teksten met duidelijke en opbouwende toelichting. Dan, ook bij het Premieboek komt dat in het teken van Dordrecht. De titel is: De DORTSCHE SYNODE VAN 1618—1619 en het bevat Bijdragen over dit onderwerp van Prof. BROUWMAN, Dr. LANDWEER, Dr. KAAJAN en Dr. RULMAN. Een veelal specialisten op het gebied der Kerkgeschiedenis met den Kerkhistoricus onzer Theologische School voorop.

Het Binnenwerk: goed gekozen teksten met duidelijke en opbouwende toelichting. Dan, ook bij het Premieboek komt dat in het teken van Dordrecht. De titel is: De DORTSCHE SYNODE VAN 1618—1619 en het bevat Bijdragen over dit onderwerp van Prof. BROUWMAN, Dr. LANDWEER, Dr. KAAJAN en Dr. RULMAN. Een veelal specialisten op het gebied der Kerkgeschiedenis met den Kerkhistoricus onzer Theologische School voorop.

Het Binnenwerk: goed gekozen teksten met duidelijke en opbouwende toelichting. Dan, ook bij het Premieboek komt dat in het teken van Dordrecht. De titel is: De DORTSCHE SYNODE VAN 1618—1619 en het bevat Bijdragen over dit onderwerp van Prof. BROUWMAN, Dr. LANDWEER, Dr. KAAJAN en Dr. RULMAN. Een veelal specialisten op het gebied der Kerkgeschiedenis met den Kerkhistoricus onzer Theologische School voorop.

Het Binnenwerk: goed gekozen teksten met duidelijke en opbouwende toelichting. Dan, ook bij het Premieboek komt dat in het teken van Dordrecht. De titel is: De DORTSCHE SYNODE VAN 1618—1619 en het bevat Bijdragen over dit onderwerp van Prof. BROUWMAN, Dr. LANDWEER, Dr. KAAJAN en Dr. RULMAN. Een veelal specialisten op het gebied der Kerkgeschiedenis met den Kerkhistoricus onzer Theologische School voorop.

Goets kom ook ditmaal weer uit met haar twee Scheurkalenders: DE OLYMPIET ONZE KLEINE VERTOEGSTER EN WANT HET IS ONZE VAEDE Het Schild van den een: Een bruisende zee met op een rotssteen de JESUS-naam, spreekt u toe en passend zijn daarbij de Schriftwoorden 1 Cor. X: 4 en Ps. 62: 3 — dat 42: 3 is een drukfoutje — van Steenrots en Rotssteen. Het bloemen-schild van den ander is wel eenvoudig, maar doet toch vriendelijk aan. Het BINNENWERK, van beide Kalenders hetzelfde, is, zoo wat tekent, een verklaring en achterzijde der blaadjes betreft, met zorg bewerkt.

De vierde ons toegezonden is de GEILLUSTREERDE CHRISTELIJKE SCHEURKALENDER van J. H. VOORHOEF, DAN HAAG. Sterklijch Schild met de afbeelding van den »BARKHARTIGEN SAMARITAAN». Blaadjes met aan den voorkant tekst, zonder toelichting, en aan den achterzijde een afbeelding van een ander achtmerk lezenswaardig mengelwerk. Tusschen de blaadjes mooi geteekende plaatjes van Bijbelsche onderwerpen. Als Premie hier treffend schoone boekje DE PASTORIE VAN GRAUW-BEEK, door P. N. MADSEN. G.

Uit de Pers.

Gaarne nemen we hier over den brief, dien Dr. Van Andel aan de leden van de Gereformeerde Kerken in Noord-Holland zond:

SOLO, 31-Juli 1917.

Aan de Leden der Gereformeerde Kerken van Noord-Holland.

Ziet geachte Broeders en Zusters,

De Kerkraad der Zendingse Kerk van Amsterdam heeft mij medegedeeld, dat aan het Zendingswerk te Solo geen verdere uitbreiding gegeven kan worden, dat het te veel verdere uitbreiding van uitgaven zal leiden. Dit bericht heeft ons ontroerd. En waar deze mededeeling namens alle Gereformeerde Kerken van Noord-Holland en dus ook namens U gedaan is, kon ik U den grooten nood van ons zendingveld bekend maken. Ik meen geen beter antwoord te kunnen geven dan het openleggen van de behoeften van ons zendingveld voor U allen. Ik weet wel, dat Gij die behoeften op het hart draagt; ik weet, dat Uw liefde reeds groeit, en dat we voor Uw gebelken overvloedigheid den Heere mogen danken. Maar wellicht staat de nood van Solo U niet in volle gestalte voor oogen; ik vrees, dat U U geregeld te weinig op de hoogte gehouden hebt aan den heerlijken voortgang van het werk, zoodat de groeiende behoefte van Solo niet genoegzaam Uw liefde en overvloedigheid heeft doen groeien. Ik vraag nu af, of het wel mogelijk geweest zou zijn, dat er zulk een groot tekort in de kas kwam, m. a. w. of het wel mogelijk geweest zou zijn, dat Uw geven zo ver achterbleef bij de behoeften, indien ik U beoorlijk op de hoogte gehouden had van den geregelde, gezegende groei van ons werk. Dan immers zou Uw bijdragscheeds steeds groter geworden zijn; Uw liefde zou meegerooide zijn en ik vermoed, dat Uw groeiende dankbaarheid jegens den Heere roovert middeel zou voortgebracht hebben, dat er geen nood, geen gebrek, op den zendingssakker ware ontstaan.

De mededeeling van Amsterdam en van U, het verbod van verdere uitbreiding, die geld kost, brengt nood, gebrek, op den zendingssakker. Er zal honger, geestelijke honger ontstaan, die niet ver zal zijn, al kunnen worden. Ik licht dit met drie voorbeelden uit de praktijk der laatste twee dagen toe. Het treft wel bijzonder, dat deze sprekkende voorbeelden juist lieten in de dagen, waarin de brief van Amsterdam kwam.

Gisteren werd ons overgebracht het verzoek om nader onderricht in den Christelijken godsdienst van een man uit Batoreto, een dorp, twee dagen van Solo, ver in het Zuideregebergte. Hij had zich bereid verklaard, ook anderen in zijn huis te noodigen om dat onderricht bij te wonen. Indien ik een helper daartoe had, heeft hij liever en terug vier dagen te reizen. Al zend ik hem slechts vier per maand, dan is hij daarmee een week kwijt. Zijn een tocht kost aan reiskosten en loon op zijn voordeel tien gulden. Mag ik aan dit verzoek voldoen, broeders en Zusters in Noord-Holland? Of moet ik dien man laten weten: we kunnen U niet helpen, want er is in Noord-Holland geen geld om aan U en Uw dorpsgenooten den weg naar den hemel te wijzen?

Eergisteren kwam het verzoek, een helper te zenden naar een dorp in het oostelijk deel van Solo, een uur gaans voorbij Karang-Pandan (dat reeds 27 kilometer ten Oosten van Solo ligt en niet met een publiek vervoermiddel te bereiken is). De mededeeling was er bij, dat meedieren daar naar onderwijs verlangden. De reis naar Karang-Pandan kost op goedkope Javanenmanier een rijksdaalder. Al gaat nu de helper de andere zee uit te voet langs de bergwegen, dan kost de reis toch heen en terug met zijn loon voor een week weer tien gulden. Al gaat hij maar eenmaal per maand, deze uitbreiding van werk kost dan toch tien gulden per maand. Mag ik weigeren? Mag ik zeggen: te is geen geld om aan de menschen van dat dorp den weg naar den hemel te wijzen?

In Karang-Pandan woont een ijverig Christen, een Chinees. Hij is de eersteeling van Karang-Pandan, gewonnen door de Bijbelcolportage. Eergisteren vroeg hij, of ik niet eens een colporteur naar Karang-Pandan kon zenden; dan zou hij met hem samen in de naburige dorpen het Evangelie gaan verkondigen. Die Christen-chinees krijgt dan alleen vergoeding van zijn onkosten. Maar zo'n colportage-tocht brengt toch licht tien gulden aan onkosten mee. En als er dan door Gods goedheid belangstelling in die dorpen ontwakent, dan moet eerst komen reeds de groote kosten voor geregeld onderricht. Moet ik den iver van onzen Chineeschen broeder naar temperen, en zeggen: er is geen geld om aan de zaligheid van de menschen in uw strek te arbeiden?

Ik stel U deze vragen, al meen ik Uw antwoord wel te weten. Ik ken gelukkig vele Broeders en Zusters in Noord-Holland, zelfs zeer vele. In deze maand ontving ik nog een treffend blijk van groote liefde tot ons werk in een gift van 1630. Deze gift was bestemd voor een nieuwen post. Heden verhuist een helper naar onzen nieuwen post Pedan. Daar wordt een der drie grootste weekmarkten van de Vorstlanden gehouden. Vele duizenden uit het Zuidland van Solo komen daar iederen markt-dag, d. i. om de vijf dagen. Mijn hart is vervuld met zorg over de mogelijkheid, dat er in het mogelijk herbarbar Zuidland belangstelling zal ontwakent, en dat er om geregeld onderwijs zal worden gevraagd.

Als ik mij niet ten eenemaal vergis in Uw liefde tot ons werk, dan kan ik zelf wel Uw antwoord geven op mijn vragen. Indien ik in dergelijke gevallen als ik boven noemde zou antwoorden: »de Gereformeerden in Noord-Holland hebben het geld niet om in uw geestelijke nood te voorzien, en indien ik dit later aan U zou mededeelen, o, ik ben overtuigd, dat Gij mij zoudt zeggen: »gij hebt ons miskend, gij hebt onze liefde onderschat, gij hebt ons beschamaad gemakk voor God en onzen Heiland en voor Zijn Engelen, want wij hebben liefde genoeg en als het moet ook geld genoeg om aan die heilbegeerten den weg des levens te doen wijzen;» ons verlangen naar hun zaligheid is groot genoeg om ons bereid te maken de kosten van het Evangelie-werk te dragen.

Vooruit ik durf besluiten, verzoeken van zoekende zielen af te wijzen, wil ik eerst het duidelijke antwoord van U hebben, dat Gij dit van mij verlangt. Al zou de teleurstelling voor mij ook groot zijn, ik wil eerst in klare woorden van U hooten, dat ik in Uw liefde en overvloedigheid vergist heb. En ik vertrouw, dat Uw antwoord, vol geloof en liefde, zal zijn: »predik het Evangelie aan allen, die het willen hooren».

Ik begrijp heel goed, Broeders en Zusters, dat de moeilijke levensomstandigheden in Holland de zendingssakje hebben doen kwijnen. Het is

blijk, dat ook wij hier in Indië ons met verhoogden iver inspannen om de kosten te helpen dragen. Ik heb alomteer een vergadering uitgeschreven van de vijf Gereformeerde gezinnen en personen in Solo om dezen geldelijken nood te bespreken; een hun er, die gereid 20. der maand bijdraagt, beoefde een extra-gift van 100.—; een ander verhoogde zijn maandelijksche bijdrage van tien tot vijf en twintig gulden. De anderen drie zullen in die richting wel volgen.

Op de eerstvolgende vergadering der Inlandische Christenen hoop ik den nood van ons werk te bespreken. De Javaansche en Chinese Christenen dragen reeds mild bij. Ik zal ze vragen nog milder bij te dragen, en ik twijfel niet, of dit verzoek zal een gunstig gehoor vinden.

Aan broeders en zusters huiten Solo hoop ik ook hulp te vragen, en ben daarmee reeds begonnen. Er is in Indië veel liefde voor de Zending, en Solo doet in die liefde niet in de laatste plaats. Er zijn reeds drie Broeders buiten Solo, die elk een colporteur onderhouden en daartoe elk 180 per jaar bijdragen. Blijkt daarin niet een verrassende mildheid? De Christenen in Indië staan bij die in Holland zeker niet achter in liefde tot de Zending. Er zullen hier nog wel meerderen zijn, die in dezelfde gulle milde mate on